

**Meerjarenraming
2021 - 2024**

Inhoudsopgave meerjarenraming 2021 - 2024

Inleiding	3
Hoofdstuk 1. Meerjarenprogrammaplan 2021 - 2024	4
Hoofdstuk 2. Beschouwingen bij de meerjarenraming 2021 - 2024	
- A Ontwikkelingen	12
- B Uitgangspunten en normen	13
- C De meerjarenraming 2021 - 2024 in cijfers	16
- D De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen	19
- E Weerstandsvermogen	23
- F Risicoparagraaf	24
- G Investeringsprogramma	29
- H Financiering	29
Bijlage	
Meerjareninvesteringschema (MJI) 2021 – 2024	30

Inleiding

Het doel van de meerjarenraming (MJR) is het DB de gelegenheid te geven een begroting voor het volgende jaar op te stellen die aan de door het AB vastgestelde kaders voldoet.

De MJR bestaat uit een beleidsmatig- en een financieel gedeelte. Het beleidsmatige deel is ingedeeld in programma's. In deze programma's zijn de beleidsdoelen, ambities en acties van het beheerprogramma 2016 – 2021 opgenomen. Ook is – waar nodig – op maatregelniveau een doorkijkje naar het nieuwe waterbeheerprogramma 2022 – 2027 gegeven. De ambities van het Coalitieakkoord (2019 – 2023) zijn verwerkt en niet afzonderlijk opgenomen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1, het meerjarenprogrammavoorplan, wordt per programma ingegaan op onze visie en de beleidsdoelen. Hierbij is het beheerprogramma 2016 - 2021 nog het vertrekpunt. Aan het slot van de programma's geven we een overzicht van de netto exploitatiekosten per programma voor de meerjarenperiode en een samenvatting van het meerjareninvesteringsprogramma (MJI).

Hoofdstuk 2, van de meerjarenraming, bevat de financiële beschouwingen bij de MJR.

In **paragraaf A** worden de belangrijke ontwikkelingen genoemd waarop de MJR is gebaseerd.

Paragraaf B bevat de financiële uitgangspunten en normen die zijn gehanteerd bij het samenstellen van de MJR. In **paragraaf C** wordt in totalen een overzicht gegeven van de kostenontwikkelingen tot en met 2024. **Paragraaf D** geeft de ontwikkeling van de waterschapsbelastingen weer en de kostenontwikkeling per taak. In **paragraaf E** wordt het weerstandsvermogen behandeld gevolgd door **paragraaf F** de risicoparagraaf. **Paragraaf G** betreft het investeringsprogramma en ten slotte **paragraaf H** de financiering voor de komende jaren.

Als bijlage is het meerjareninvesteringsprogramma (MJI) 2021 – 2024 opgenomen.

In de MJI zijn de verwachte investeringskosten voor het nieuwe beheerprogramma 2022 – 2027 verwerkt.

HOOFDSTUK 1. MEERJARENPROGRAMMAPLAN 2021 – 2024

Inleiding

De Waterschapswet geeft het algemeen bestuur een grote rol in de beleidsbepalende functie. Dit wordt onder meer bereikt door in de begroting en meerjarenraming het beleid van het waterschap voor de komende jaren weer te geven. De meerjarenraming is daarom ingedeeld naar programma's. Per programma dient expliciet te worden weergegeven welke doelstellingen het waterschap nastreeft. Wij gebruiken het beheerprogramma 2016 - 2021 om aan dit onderdeel invulling te geven. Wij zijn ons ervan bewust dat we hiermee de "reguliere taakuitoefening" wat meer op de achtergrond plaatsen.

Om onze doelstellingen weer te geven worden de vier w's als richtlijnen gebruikt.

- Wat willen we bereiken. Zie hiervoor ons beleidsdoel en ambitie per thema van het beheerprogramma.
- Wat gaan we daarvoor doen. Zie de acties per programma.
- Wanneer is het uitgevoerd.
- Wat gaat het kosten. De acties leiden over het algemeen tot investeringskosten. Per programma worden de investeringskosten getotaliseerd.

Dit hoofdstuk met daarin het meerjarenprogrammaplan (MJP) geeft onze beleidsopgaven voor de komende jaren weer. De indeling van het beheerprogramma volgen we hierbij.

In het MJP wordt volstaan met het aangeven van de acties vanuit het beheerprogramma 2016 – 2021 die voor de huidige meerjarenperiode nog actueel zijn. Intussen is de voorbereiding voor het nieuwe waterbeheerprogramma 2022 – 2027 in volle gang. Van het voorontwerp heeft u in juni kennis kunnen nemen.

Bij het opstellen van dit MJP is de invloed van het nieuwe waterbeheerprogramma al merkbaar. Met name bij de KRW opgaven (Drentsche Aa, Hunze, Zuidlaardermeer en vispassages bijvoorbeeld) is het onderscheid tussen wat in de huidige planperiode moet zijn afgerond en wat in de nieuwe planperiode, soms moeilijk te maken. Projecten worden uitgesteld, vooral door moeizame grondverwerving zoals bij het Rolderdiep. Waardoor ook hieraan gekoppelde projecten – zoals de aanleg van vispassages – later gereed zijn. In het bestuursvoorstel over de KRW opgaven van 24 juni 2020 is dit ook aangegeven. Daarom is in een aantal gevallen in dit MJP uitgegaan van 2027 als jaar waarin een opgave afgerond moet zijn.

Bij de begroting 2021 zal per actiepunt worden aangegeven wat we concreet in het begrotingsjaar gaan doen om het actiepunt te realiseren.

Om de continuïteit te waarborgen wordt in de meerjarenraming en de begroting gewerkt met drie vaste programma's: veiligheid, voldoende water en organisatie. De toegepaste thema's uit het beheerprogramma worden – in financiële zin – in deze programma's verwerkt.

In tabelvorm:

<i>Programma MJR</i>	<i>Hoofdstuk beheerprogramma 2016 - 2021</i>
Veiligheid	Veiligheid
Voldoende water	Voldoende water
	Schoon en ecologisch gezond water
	Water en ruimtelijke ordening
Organisatie	-

In het beheerprogramma is geen thema gewijd aan de organisatie. Daarom ontbreekt dat programma in het MJP. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting wel ingegaan op organisatiedoelen.

Omgaan met beheerprogramma-acties

Zodra een actiepoint is afgerond zal dit actiepoint in de jaarrekening worden vermeld. Dit overzicht zal uiteindelijk alle acties van het beheerprogramma bevatten.

De einddatum per actie ligt in principe vast. Deze datum is uit het beheerprogramma overgenomen. Door omstandigheden kan het voorkomen dat een datum vervroegd kan worden. Ook kan het voorkomen dat een vertraging in de voortgang optreedt. Via de voor- en najaarsrapportage wordt hierover gerapporteerd. Een eventuele aanpassing van een einddatum wordt in de begroting of de meerjarenraming opgenomen.

Dergelijke aanpassingen zullen – bij de begroting – dan via een voetnoot bij de betreffende actie kenbaar worden gemaakt.

Het huidige waterbeheerprogramma eindigt formeel in 2021. Onze MJR kent een doorkijk tot en met 2024. Dat geldt dus ook voor het meerjarenprogrammavoorplan. Daarom eindigt een groot aantal acties in 2021. Volgens het proces voor het nieuwe waterbeheerprogramma 2022 – 2027 zal het algemeen bestuur in december 2020 het ontwerp voor het nieuwe waterbeheerprogramma vaststellen. In het najaar van 2021 zal het nieuwe waterbeheerprogramma definitief worden vastgesteld. Van een aantal actiepunten is intussen overigens al wel duidelijk dat ze doorlopen tot in de volgende beheerprogrammaperiode, zoals hiervoor al is aangegeven.

Met de financiële gevolgen van het ontwerp Waterbeheerprogramma 2022 – 2027 is in deze MJR rekening gehouden.

Programma veiligheid

Beleidsdoel

Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen.

Het leven in een deltagebied als Nederland vraagt om bescherming tegen het water en de hieraan verbonden gevaren voor mens, dier en goed. Veiligheid voor de mens staat dan ook voorop; altijd en overal. Om een veilige situatie te bereiken, kijken we naar verschillende maatregelen (meerlaags veiligheid). Voorop staat de preventie van overstroming door het op sterkte houden van de zeedijk en boezemkaden (laag één). Maar door ook te kijken naar maatregelen in de ruimtelijke inrichting zijn beperkingen van gevolgschade mogelijk als het een keer mis gaat (laag twee). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het voorkomen van nieuwe bebouwing in overstromingsgevoelig gebied, het beschermen van kwetsbare gebouwen en het op hoogte brengen van vluchtroutes. Tot slot zijn er de maatregelen in de rampenbeheersing, zoals goede calamiteiten- en evacuatieplannen (laag drie).

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn we begonnen aan de uitvoeringsmaatregelen voor de verbetering van de zeedijk. Het Masterplan Kaden is afgerond en vrijwel alle bergingsgebieden zijn ingericht. We zijn voor 80% klaar met de verbetering van de stabiliteit van onze boezemkaden. In samenwerking met de Veiligheidsregio is ons calamiteitenplan op elk moment actueel en is er een goede afstemming met gemeenten en provincies over de invulling van de tweede laag. We houden met bovenstrooms vasthouden gelijke tred met de verwachte extra neerslag als gevolg van de klimaatverandering.

Het programma veiligheid is in negen thema's opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van veiligheid te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Nr.	Thema	Acties beheerprogramma 2016-2021	Volume	Gereed	2021	2022	2023	2024
		PROGRAMMA VEILIGHEID						
4.2.3	Zeedijk	Toetsing van primaire keringen met het nieuwe wettelijke toetsingsinstrumentarium		2023				
4.2.4		Vorbereiding uitvoering dijkversterkingsprojecten		2026				
4.2.5		Uitvoering dijkversterkingsprojecten		2040				
4.2.6		Pilot aanleg groene dijk	1 km	2024				
4.3.2	Boezemkaden	Uitvoeren verbeteren werken stabiliteit boezemkaden direct na afkeuring		2021				
		Tusschenklappen		2022				
4.3.3		Tweede toetsingsronde alle regionale keringen (VWV), inclusief kosten-batenanalyse en voorstel stabiliteitsnorm voor boezemkaden (1:300 en 1:1000 veiligheidsklassen) (BPL)		2023				
4.5.1	Op hoogte brengen van de boezemkaden	MK: Duurswold	15 km	2022				
4.5.2		MK: Drentsche Aa	7 km	2021				
4.5.3		MK: Hunze	10 km	2027				
4.6.2	Bergingsgebieden	Inrichting noodbergingsgebied Meerstad	1 mln. m3	2027				
4.7.2	Vasthouden bovenstrooms	Water vasthouden in beekherstelprojecten in de Drentsche Aa	400.000 m3	2027				
4.7.3		Water vasthouden in de beekherstelprojecten in de Hunze	450.000 m3	2027				
4.7.4		Zoeken naar ruimte voor resterende wateropgave in Westerwolde	1.1 mln. m3	2027				

Programma voldoende water

Beleidsdoel

We zorgen voor voldoende water, nu en in de toekomst, zowel in droge als in natte perioden.

De zorg voor voldoende water betekent dat wij streven naar een optimaal waterbeheer voor de functies in ons gebied. Bij de vaststelling van de gewenste waterpeilen, maken we een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse functies. In natte perioden voeren we water af, in droge perioden zorgen we indien mogelijk voor voldoende water. We zorgen er voor dat de wateroverlast beperkt blijft tot het afgesproken, aanvaardbare niveau. Wij voorkomen wateroverlast door bodemdaling en we geven op proactieve wijze advies aan gemeenten om wateroverlast in stedelijk gebied zoveel mogelijk te voorkomen. We onderhouden de watergangen zodanig dat de aan- en afvoerfunctie van de watergangen gegarandeerd blijft en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de ontwikkeling en het behoud van natuurwaarden en ecologische belangen. Tevens zorgen we voor voldoende waterdiepte voor de scheepvaart.

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn de inundatieknelpunten opgelost. We hebben een werkwijze voor de omgang met veenoxidatiegebieden, we hebben vastgesteld hoe we omgaan met functie volgt peil in de beekdalen van Drenthe en we hebben met het Rijk, de provincies en de gebruikers afspraken gemaakt over de beschikbaarheid van water in droge perioden (voorzieningsniveau).

Het programma voldoende water is in negen thema's opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van voldoende water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Nr.	Thema	Acties beheerprogramma 2016-2021	Volume	Gereed	2021	2022	2023	2024
		PROGRAMMA VOLDOENDE WATER						
5.1.5	Afstemming peilen op functies	Oplossing van de resterende 180 ha inundatieknelpunten	180 ha	2021	■			
5.2.3	Wateroverlast door veenoxidatie	Peilbesluiten in veenoxidatie aandachtsgebieden opstellen		2027	■	■	■	■
5.2.4		Samen met provincies onderzoeken in welke gebieden er kansen liggen om veenoxidatie te vertragen en wat daarvoor moet gebeuren om dat mogelijk te maken		2021	■			
5.3.1	Wateroverlast door gas- en zoutwinning	Uitvoering maatregelen Zuidlaardermeer/Drents Diep		2023	■	■	■	
5.3.3		Update noodzakelijke maatregelen gas- en zoutwinning		2021	■			
5.4.1	Wateroverlast stedelijk gebied	Samen met de gemeenten noodzakelijke maatregelen uitvoeren in het stedelijk gebied		2021	■			
5.5.2	Droogte in de zomer / wateraanvoer	Flexibel peilbeheer toepassen in nieuwe woonwijken en nieuwe meren		2021	■			
5.5.4		Stimuleren waterconserveringsmaatregelen		2021	■			
5.5.5		Vaststellen voorzieningsniveau voor wateraanvoer door het waterschap		2021	■			
5.5.6		Stimuleren van efficiënt watergebruik en verminderen watervraag		2021	■			
5.5.7		Optimaliseren interne waterverdeling en eventueel aanpassing van infrastructuur		2021	■			
5.6.1	Verdroogde natuurgebieden	Bepalen mogelijkheden versnelling aanpak verdroogde gebieden door waterschap		2021	■			
5.6.2		Uitvoering van de restantopgave NNN voor Groningen		2021	■			
5.6.3		Uitvoering van een deel van de verdrogingsmaatregelen binnen Natura 2000 Drentsche Aa		2021	■			
5.7.1	Natura 2000	Uitvoering revitalisering rietoevers Zuidlaardermeer (zie KRW - maatregel)		2023	■	■	■	
5.7.2		Uitvoering van beekboderverhoging Loonediep/Taarlose diep, deel van Zeegserloopje en Anloërdiepe (zie KRW maatregel)		2021	■			
5.7.3		Onderzoek samen met provincie naar eventuele beekboderverhoging in overige beeklopen Drentsche Aa		2023	■	■	■	

Programma schoon en ecologisch gezond water

Beleidsdoel

We zorgen voor schoon en ecologisch gezond water, waarin systeemspecifieke dieren en planten voorkomen.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en ook het stelsel van kleinere watergangen voor de aan- en afvoer van water. Wij geven als waterschap advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de hydromorfologische inrichting en de fysisch-chemische samenstelling van het water van belang. Wij zorgen voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet aan de wettelijke normen.

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn de inrichtingsmaatregelen voor de KRW voor 80% gereed. We zien een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit, de gewasbeschermingsmiddelen laten alleen nog incidentele overschrijdingen zien, de zwemwateren hebben een goede bacteriologische kwaliteit, de zuiveringen dragen bij aan het behalen van de waterkwaliteitsdoelen en op een aantal locaties leveren we indien dit economisch rendabel is energie of produceren we grondstoffen.

Het programma schoon en ecologisch gezond water is in negentien thema's opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van schoon en ecologisch gezond water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Nr.	Thema	Acties beheerprogramma 2016-2021	Volume	Gereed	2021	2022	2023	2024
		PROGRAMMA SCHOON EN GEZOND WATER						
6.1.4	Kaderrichtlijn water	Vaststellen nieuw maatregelplan voor Stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027		2021	■			
6.2.2	Herstel van de beek	Drentsche Aa hermeandering Drentsche Aa beekbodemverhoging	4 km 3 stuks	2027	■	■	■	■
6.2.3		Hunze hermeandering	17 km	2027	■	■	■	■
6.3.1	Natuurvriendelijke oevers in kanalen	NVO: Kanalen Westerwolde (12 km waarvan 3,5 km gereed)	8,5 km	2021	■			
6.3.4		NVO: Kanalen Duurswold	2,7 km	2021	■			
6.3.5		NVO: Kanalen Hunze/Veenkoloniën	8 km	2021	■			
6.3.6		NVO: Noord-Willemskanaal	3 km	2021	■			
6.4.4	Herstel van meren	Inrichting nietoevers Zuidlaardermeer		2021	■			
6.4.5		Inrichting moeraszone Wolfsbarge II bij het Zuidlaardermeer		2027	■	■	■	■
6.5.3	Vismigratie	Realisering vispassages Drentsche Aa	2 stuks	2027	■	■	■	■
6.5.4		Realisering vispassages Hunze	7 stuks	2027	■	■	■	■
6.8.1	Gewasbeschermingsmiddelen	Monitoring gewasbeschermingsmiddelen op KRW-meeptunten		2021	■			
6.8.2		Maatregelen in Glastuinbouwgebieden samen met LTO Glaskracht		2021	■			
6.8.3		Waar mogelijk faciliteren we de aanleg van akkerranden		2021	■			

Nr.	Thema	Acties beheerprogramma 2016-2021	Volume	Gereed	2021	2022	2023	2024
6.13.2	Zuiveren	Opheffen van de rwzi Scheve Klap en aansluiten op de rwzi Delfzijl		2021				
6.13.3		Dovertaling van landelijk beleid naar mogelijke maatregelen terugdringing emissie van microverontreinigingen		2023				
6.13.4		Verdere ontwikkeling van de rwzi als grondstoffenfabriek voor fosfaat en stikstof		2021				
6.13.5		Optimaliseren van de energieproductiemix (elektriciteit/gas) bij de rwzi's		2022				
6.16.1	Drinkwateronttrekking Drentsche Aa	Uitvoeren afgesproken maatregelen uit Uitvoeringsprogramma Oppenlaktewateronttrekking Drentsche Aa		2021				
6.17.1	Zwemwater	Bepalen maatregelen ter verbetering van bacteriologische waterkwaliteit		2021				
6.17.2		Uitbreiden monitoring zwemwateren met blauwalgen		2021				
6.17.3		Ondersteunen onderzoek zwemwater/blauwalgenproblematiek		2021				
6.18.1	Overige wateren inclusief stedelijk water	Samen met gemeenten vaststellen voor welke stedelijke wateren een streefbeeld en maatregelenpakket wordt opgesteld		2023				
6.19.1	Waterketen	Opstelling integrale afvalwaterbeleidsplannen		2025				
6.19.2		Invoering integraal meet- en monitoringssysteem		2025				

Programma water en ruimtelijke ordening

Beleidsdoel

We zorgen voor een optimale afstemming tussen water en ruimtelijke ordening en borgen daarbij dat water een meesturende rol heeft in de ruimtelijke ordening.

Ruimtelijke ordening en waterbeheer hebben grote invloed op elkaar. Vroeger moest het water zich aanpassen aan de eisen van de ruimtelijke ordening en de diverse gebruiksfuncties zo goed mogelijk faciliteren. Recente waterproblemen toonden aan dat we wateropgaven niet meer alleen met technische ingrepen kunnen oplossen, maar dat we meer en meer van natuurlijke processen gebruik moeten maken. Dat vraagt echter om ruimte. Bovendien is het onverstandig om zonder meer ruimtelijke bestemmingen te plannen, die op het gebied van waterbeheer niet toekomstbestendig zijn en op een later tijdstip tot extra ingrepen en maatschappelijke kosten leiden. Daarnaast biedt de combinatie met water kansen voor andere maatschappelijke domeinen, bijvoorbeeld recreatie en toerisme. Kortom, water stelt eisen en beperkingen aan de ruimtelijke inrichting, maar biedt aan de andere kant ook mogelijkheden. Om dat bij de ontwikkeling van ruimtelijke visies en plannen goed tot zijn recht te laten komen, is een vroegtijdige, meedenkende en toetsende benadering vanuit het waterschap en samenwerking met provincie en gemeente essentieel. Door de OESO is een rapport over het waterbeheer in Nederland uitgebracht waarbij ook gewezen is op versterking van de relaties tussen water, landgebruik en ruimtelijke ordening (o.a. integrale gebiedsgerichte aanpak). De door de OESO gesignaleerde versterking van de relaties tussen water, ruimtelijke ordening en landgebruik onderschrijven wij en daar willen we in de praktijk ook naar handelen.

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn we vroegtijdig betrokken bij alle ruimtelijke ontwikkelingen en keuzen die relevant voor ons zijn. Klimaatbestendigheid en waterveiligheid zijn volwaardig ingebed in alle ruimtelijke visies en plannen die ons beheergebied raken. Tevens is er samen met de provincies bepaald in welke situaties we het principe van functie volgt peil hanteren in plaats van peil volgt functie.

Het programma water en ruimtelijke ordening is in twee thema's opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van water en ruimtelijke ordening te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Nr.	Thema	Acties beheerprogramma 2016-2021	Volume	Gereed	2021	2022	2023	2024
		PROGRAMMA WATER EN RUIMTELIJKE ORDENING						
7.1.1	Prominentere rol voor water	Samen met gemeenten en provincie uitwerken beleid voor ruimtelijke adaptatie conform afspraken uit Deltaprogramma		2021				
7.1.2		Intensivering van ons relatiebeheer met provincies en gemeenten om een vroegtijdige, kansen scheppende en optimale afstemming tussen water en r.o.-functies te realiseren		2021				
7.2.1	Houdbaarheid "peil volgt functie"	Samen met de provincies werken we een strategie uit ten aanzien van de discussie "peil volgt functie – functie volgt peil"		2021				

Kosten per programma op kostensoort

(bedragen x € 1.000)

	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Veiligheid				
Kapitaallasten	4.490	4.543	4.597	4.554
Personeelslasten	1.791	1.847	1.899	1.938
Overige lasten/baten	5.093	5.064	5.160	5.259
Totaal	11.374	11.454	11.656	11.751
Watersystemen				
Kapitaallasten	12.523	11.629	11.543	11.551
Personeelslasten	17.340	17.859	18.358	18.726
Overige lasten/baten	27.247	27.428	27.955	28.256
Totaal	57.110	56.916	57.856	58.533
Organisatie				
Kapitaallasten	2.187	2.227	2.285	1.995
Personeelslasten	12.949	13.293	13.648	13.900
Overige lasten/baten	14.109	14.422	14.449	14.677
	29.245	29.942	30.382	30.572
waarvan doorberekend	7.372	7.555	7.741	7.581
Totaal	21.873	22.387	22.641	22.991
Totaal programma's	90.357	90.757	92.153	93.275
Inzet reserves	-2.100	-1.400	-850	0
	88.257	89.357	91.303	93.275

Investeringsuitgaven per programma

(bedragen x € 1.000)

	2021	2022	2023	2024
Veiligheid	6.350	3.751	4.261	3.088
Watersystemen	15.194	18.782	17.479	18.225
Organisatie	1.650	1.850	1.040	640
Totaal	23.194	24.383	22.780	21.953

In bijlage I (het meerjareninvesteringschema 2021 – 2024) staan alle geplande investeringen.

HOOFDSTUK 2. Beschouwingen bij de meerjarenraming 2021 – 2024

Hoofdstuk 2 van de meerjarenraming is onderverdeeld in een aantal paragrafen die deels zijn voorgeschreven in het Waterschapsbesluit. De volgende onderwerpen worden behandeld.

- A. Ontwikkelingen
- B. Uitgangspunten en normen
- C. De meerjarenraming 2021 - 2024 in cijfers
- D. De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen
- E. Weerstandsvermogen
- F. Risicoparagraaf
- G. Investeringsprogramma
- H. Financiering

A. Ontwikkelingen

Algemeen

De vooruitzichten voor de Nederlandse economie staan volledig in het teken van de Covid-19 pandemie. Begin juni heeft De Nederlandsche Bank (DNB) diverse scenario's gepresenteerd voor de economische ontwikkelingen. In het vervolg van deze paragraaf wordt uitgegaan van het gepresenteerde middelste scenario. Het moge duidelijk zijn dat de geraamde economische ontwikkelingen met grote onzekerheden zijn omgeven.

Volgens het middelste scenario van DNB daalt het bruto binnenlands product (bbp) in Nederland in 2020 met 6,4%. Dit is de grootste krimp in de naoorlogse geschiedenis en bijna twee keer zo groot als die tijdens de kredietcrisis (2009). Na 2020 treedt een langzaam herstel op, met een bbp-groei in 2021 van 2,9% en 2,4% in 2022. De werkgelegenheid neemt flink af in 2020 en 2021. Hierdoor stijgt de werkloosheid dit jaar naar 4,6% van de beroepsbevolking en stijgt deze volgend jaar verder naar 7,3%. In 2022 volgt naar verwachting weer een daling naar 5,7%.

De inflatie komt in 2020 laag uit (0,8%) door met name de scherp gedaalde olieprijs. De jaren hierna loopt de inflatie volgens DNB weer licht op naar 1,1% in 2021 en 1,5% in 2022. Gezien deze trend zijn wij in deze meerjarenraming uitgegaan van een inflatie van 1,5% over de gehele periode (2021-2024). De overheidsfinanciën maken in 2020 een grote omslag van een overschot naar een tekort van 6,4%. Ook in 2021 en 2022 schrijft de rijksoverheid rode cijfers. De schuldquote loopt hierdoor op tot gemiddeld 63,1% in 2022.

Als reactie op de verslechterde economische vooruitzichten heeft de ECB eind maart diverse maatregelen genomen. Onder andere door deze maatregelen heeft DNB in de raming de vooruitzichten voor de korte en lange Europese rentes nagenoeg ongewijzigd gelaten ten opzichte van een half jaar geleden. De rentes blijven naar verwachting dus onverminderd laag de komende jaren.

Het CPB heeft in haar juniraming 2020 ook diverse scenario's gepresenteerd. Het basisscenario (matig herstel) sluit cijfermatig grotendeels aan bij het middelste scenario van DNB.

De lastenstijging de komende jaren is, voor de totale begroting, bij ons naar verwachting gemiddeld 2%. Dit is een gematigde stijging. In 2023 wordt het laatste beschikbare deel van de algemene reserve watersysteembeheer ingezet.

Coalitieakkoord

Vanuit het coalitieakkoord 2019 - 2023 is een aantal zaken intussen in gang gezet en zijn de eerste resultaten zichtbaar. Zie bijvoorbeeld aanleg van akkerranden, stimuleren van biodiversiteit en het toegankelijk houden en goed onderhouden van ons cultureel (water)erfgoed.

In de jaarbegrotingen en de tussenrapportages hebben we concreter aangegeven wat de voortgang van het coalitieakkoord is.

Aanpassing Belastingstelsel waterschappen

De procedure rondom het indienen van voorstellen voor een nieuw belastingstelsel voor de waterschappen is in eerste instantie uitgesteld tot ná de verkiezingen van maart 2019. De Unie heeft een procedurevoorstel gedaan dat in de ledenvergadering van december 2019 is vastgesteld. Er worden in de periode tot december 2020 voorstellen ontwikkeld over onder andere de volgende onderwerpen:

1. De kostentoedeling van de watersysteemheffing;
2. De heffingsformule voor de zuiverings- en de verontreinigingsheffing;
3. Een tariefdifferentiatie voor plus-voorzieningen;
4. Behoud tariefdifferentiatie glasopstanden;
5. Beter kunnen inspelen op waardevol afvalwater binnen de zuiveringsheffing;
6. Bekostiging binnen de zuiveringsheffing van maatregelen ter beperking van hemelwaterkosten binnen het zuiveringsbeheer;
7. Herzien tabel afvalwater coëfficiënten.

De voorstellen worden onder verantwoordelijkheid van een bestuurlijke stuurgroep ontwikkeld. Alle waterschappen zijn in deze stuurgroep vertegenwoordigd.

B. Uitgangspunten en normen

Uitgangspunten voor de MJR 2021 – 2024 zijn de volgende documenten:

- de meerjarenraming van vorig jaar: de MJR 2020 – 2023 (AB juni 2019)
- de begroting 2020 (AB november 2019)
- de voorjaarsrapportage 2020 (AB juni 2020)
- het beheerprogramma 2016 - 2021
- het coalitieakkoord 2019 – 2023
- de financiële gevolgen van het ontwerp Waterbeheerprogramma 2022 – 2027

Het uitgangspunt voor de meerjarenraming is de afgelopen jaren, conform door het algemeen bestuur vastgesteld beleid, de lastenstijging te beperken en sterke schommelingen in tarieven tegen te gaan. Hiervoor worden vooral de beschikbare algemene reserves variabel ingezet.

Voor de berekeningen van de jaarschijven 2021 – 2024 zijn de hieronder genoemde uitgangspunten gehanteerd.

Financiële gevolgen coronacrisis

Ten tijde van het opmaken van deze meerjarenraming is het inmiddels wel duidelijk dat de coronacrisis wereldwijd een ongekende impact op de economie zal hebben. De financiële gevolgen

voor ons als waterschap zijn momenteel nog niet echt in beeld. Een inschatting van de financiële impact is momenteel door het Noordelijke Belastingkantoor (NBK) nog niet te geven. Ook de invloed op de eenheden voor het berekenen van de belastingtarieven is nu nog onzeker.

Na de zomerperiode zullen de (financiële) gevolgen wellicht duidelijker in beeld zijn en de gevolgen voor 2020 worden dan meegenomen in de najaarsrapportage. In de begroting 2021 zullen de dan bekende gevolgen voor 2021 worden meegenomen. In deze meerjarenraming is voorlopig uitgegaan van een extra stijging van het bedrag aan kwijtscheldingen met € 250.000 (10%) voor 2021 en 2022 en een daling van het aantal ve's met 2% (2.700 ve) voor de bedrijven.

Kapitaallasten

De kapitaallasten in de MJR zijn gebaseerd op een investeringsvolume van € 15 miljoen per jaar. In de begroting 2020 werd uitgegaan van een renteomslagpercentage van 2,45%. Voor de periode 2021 t/m 2024 is een renteomslagpercentage berekend van 2,25%. De rentes blijven naar verwachting onverminderd laag de komende jaren.

De jaarlijks aangetrokken leningen zijn, met name, voor de herfinanciering van de aflossingen op de bestaande leningen. Dit betekent dat de herfinanciering van de in het verleden aangetrokken "dure" leningen worden gefinancierd met leningen tegen de huidige lage rentepercentages. Eventuele rentestijgingen (in kleine stapjes) hebben op het renteomslagpercentage geen nadelig effect zolang de herfinanciering tegen een lager percentage is.

In de als bijlage opgenomen MJ 2021 – 2024 staat de werkvoorraad aan investeringsuitgaven per jaar gepland.

Personeelslasten

Voor de jaarlijkse stijging van de salarissen en sociale lasten is voor de hele meerjarenperiode uitgegaan van 3%. Met dit percentage kunnen naar verwachting reguliere ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de sociale lasten (o.a. sociale- en pensioenpremies), de verhoging van de salarissen (cao-uitkomsten) en de reguliere loonrondes worden gedekt.

De formatie stijgt met 4 fte, naar totaal 333,5, als gevolg van de wijziging landelijke strategie muskus- en beverratbeheer.

In de vergadering van het algemeen bestuur van 27 februari 2019 is hier als volgt over besloten. "Indien het voorgestelde nieuwe landelijk beleid van het muskusrattenbeheer wordt aangenomen betekent dit een tijdelijke uitbreiding van 4 formatieplaatsen (fte) voor ons waterschap voor de komende 10 jaar".

Deze extra fte's zijn vanaf 2021 structureel in de personeelsformatie opgenomen.

De solidariteitsfinanciering wordt dit jaar uitgewerkt waarbij minimaal 3 alternatieven voor de solidariteit worden vergeleken. Ook worden aanbevelingen gedaan voor opbouw van de solidariteitsfinanciering, waarbij 2019 als nul situatie wordt gebruikt. Begin 2021 wordt het voorstel voorgelegd aan de Commissie Muskusrattenbeheer (CMB) van de Unie van Waterschappen.

Uitgangspunt is dat de formatie van 333,5 fte deze meerjarenperiode stabiel blijft.

De ontwikkeling van de pensioenpremie is onzeker en is op termijn mede afhankelijk van het nieuwe pensioenakkoord. Drie items, die op elkaar in werken, spelen momenteel een belangrijke rol. Ten eerste de dekingsgraad van het ABP die onder de 90% ligt en waarbij deze circa 100% zou moeten zijn. Herstel kan middels een premieverhoging. Ten tweede een aangekondigde verlaging van de discontovoet tot en met 2023. De discontovoet bepaalt in belangrijke mate de hoogte van de pensioenpremie. Bij ongewijzigd beleid zal dit leiden tot een loonkostenstijging van circa 0,80%. Tot slot het nieuwe pensioenakkoord en het daarin beschreven projectierendement (inschatting van toekomstig rendement op beleggingen).

Het nieuwe pensioenakkoord en de uitwerking die daarop volgt zal van invloed zijn op vorenstaande items en daarmee op de premiestelling. Gelet op de vele onzekere factoren wordt er bij de meerjarenraming van uitgegaan dat een premieverhoging is op te vangen binnen de reguliere CAO stijging. Naar verwachting zal deze, met in acht name van de coronacrisis, terughoudend zijn.

Prijzen

In deze meerjarenraming is uitgegaan van een inflatie van 1,5% over de gehele periode (2021-2024). Dit ligt in de lijn met de verwachtingen van het Centraal Planbureau (CPB) ten aanzien van de prijsontwikkelingen.

Dividendopbrengst Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

Tot en met 2011 keerde de NWB jaarlijks een dividenduitkering uit van ca. € 1,4 miljoen. Door strengere internationale eisen gesteld aan banken, werd de NWB verplicht een hoger eigen vermogen aan te houden. Inmiddels voldoet de NWB aan de (strengere) eisen inzake het eigen vermogen en wordt vanaf 2019 weer dividend uitgekeerd.

In de begroting 2020 is uitgegaan van een dividendopbrengst van ca. € 0,7 miljoen. In deze meerjarenraming wordt uitgegaan van € 1 miljoen.

Verbonden Partijen

Voor de verbonden partijen Het Waterschapshuis (HWH) en Noordelijk Belastingkantoor (NBK) is uitgegaan van de laatst bekende meerjarenramingen.

Nieuwe waterbeheerprogramma 2022 - 2027

Met de financiële gevolgen van het ontwerp Waterbeheerprogramma 2022 – 2027 is in deze MJR rekening gehouden.

C. De meerjarenraming 2021 – 2024 in cijfers

C1. Uitkomsten meerjarenraming

	2021	2022	2023	2024
<i>Uitkomst x € 1.000</i>				
- Totaal lasten	94.640	95.004	96.655	97.784
- Totaal baten	-4.283	-4.247	-4.502	-4.509
- <i>Netto lasten</i>	90.357	90.757	92.153	93.275
<i>Dekking x € 1.000</i>				
- Belastingopbrengsten	88.257	89.357	91.303	93.275
- Algemene reserve	2.100	1.400	850	0
- <i>Totaal</i>	90.357	90.757	92.153	93.275

Een van de uitgangspunten bij het opstellen van de MJR is te proberen een lage, maar vooral stabiele lastenontwikkeling te realiseren. Lastenontwikkelingen per taak worden bepaald door gerealiseerde investeringen en benutte kansen. Die lopen per taak niet gelijk op. Het merendeel van onze investeringen wordt voor de taak watersysteembeheer gemaakt. Als gevolg hiervan loopt de lastenontwikkeling per taak uiteen.

	2021	2022	2023	2024	Gem.
<i>Uitkomst per taak in %</i>					
- Watersysteembeheer	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%	3,2%
- Zuiveringsbeheer	1,6%	-1,1%	0,9%	0,8%	0,6%
- Totaal; stijging	2,5%	1,2%	2,2%	2,2%	2,0%

De jaarlijkse stijging in deze meerjarenraming is ruim onder de 3%. De gemiddelde stijging over de hele meerjarenperiode is 2%.

Toelichting inzet algemene reserve Watersysteembeheer

Ingaande 2011 wordt de algemene reserve ingezet voor egalisatie van de tariefstijgingen.

De algemene reserve wordt hiervoor ingezet tot de minimumomvang. Inzet van de algemene reserve betekent dat een deel van de netto last niet wordt gedekt door belastingopbrengsten maar door een onttrekking aan de reserve. Aanleiding hiervoor waren een aantal grote kostenstijgingen waar wij als waterschap geen invloed op hadden. Voorbeelden hiervan zijn de overdracht van het muskusrattenbeheer, de jaarlijkse bijdrage Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) en het wegvallen van het dividend van de NWB.

Door jaarlijkse positieve rekeningresultaten de afgelopen jaren, heeft de inzet van de reserves langer geduurd dan verwacht. Zoals bij de vorige MJR reeds aangegeven is er t/m 2023 nog voldoende reserve en dan is de minimum omvang bereikt. Dit betekent een extra stijging in 2024 van 1,7%.

Door inzet van de algemene reserve wordt het jaarlijkse stijgingspercentage ten opzichte van het vorig jaar beïnvloedt. In 2020 is € 2.418.000 aan algemene reserve watersysteembeheer ingezet. Dit betekent dat € 2.418.000 (5,0%) aan kosten niet zijn gedekt door belastingopbrengsten. In 2021 worden € 2.100.000 (4,2%) aan kosten niet gedekt door belastingopbrengsten. Dit betekent dat in 2021 € 318.000 meer kosten worden gedekt door belastingopbrengsten t.o.v. 2020. Dit vertegenwoordigt een extra stijging van 0,8% (5% - 4,2%) in 2021. De reguliere stijging van de netto lasten watersysteembeheer bedraagt in 2021 2,4%. Een totale stijging derhalve van 3,2%. 2023 is het laatste jaar dat een deel van de kosten (€ 850.000) nog wordt gedekt door inzet van de algemene reserve. Dit vertegenwoordigt een extra stijging van 1,7% in 2024, het jaar waarin geen

reserve meer wordt ingezet. De verwachte reguliere stijging van de netto lasten watersysteembeheer bedraagt in 2024 1,6%. Een totale stijging derhalve in 2024 van 3,3%.

Toelichting Watersysteembeheer

De reguliere stijging (zonder inzet van reserves) van het watersysteembeheer ligt jaarlijks rond de 2%. Dit is het resultaat van een vrij stabiele lastenontwikkeling. Ons investeringsvolume heeft een jaarlijkse stabiele omvang van € 15 miljoen en ook worden voor de komende jaren geen grote stijgingen aan kosten verwacht.

Het verschil tussen de reguliere stijging van de netto lasten en de hogere stijging als gevolg van de, in het verleden in gang gezette, inzet van de algemene reserve is hierboven uitgelegd en heeft na 2024 ook geen effect meer. Als de stabiele lastenontwikkeling zich voortzet zal de stijging in 2025, naar verwachting, rond de 2% uitkomen.

In de vorige MJR gingen we nog uit van een stijging van 3% in de periode 2021 t/m 2023.

In deze MJR is dat licht gestegen. Dit is het gevolg van de uitbreiding van de formatie Mura ingaande 2021 met 4 fte en de extra geraamde kosten voor kwijtscheldingen in 2021 en 2022. Het beeld is verder gelijk aan de vorige MJR.

Toelichting Zuiveringsbeheer

Doordat er de afgelopen jaren en ook komende jaren weinig investeringen zijn gepland voor het zuiveringsbeheer, zien we hier een vrij stabiel beeld van een geringe stijging over de hele meerjarenperiode. Hierbij wordt nog opgemerkt dat de huidige discussie over het verwijderen van medicijnresten, op termijn kan leiden tot een kostenverhoging van de taak zuiveringsbeheer.

In het volgend overzicht wordt de ontwikkeling van de meerjarenraming op kostensoorten weergegeven.

Meerjarenraming naar kosten- en opbrengstesoorten

(bedragen x € 1.000)

kostensoort	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024
kapitaallasten	21.862	21.060	21.275	21.046
personeelslasten	30.133	31.012	31.917	32.850
goederen en diensten door derden	41.947	42.234	42.763	43.187
toevoeging aan voorzieningen	585	585	585	585
onvoorzien	113	113	115	116
totaal lasten	94.640	95.004	96.655	97.784
baten	-3.355	-3.359	-3.656	-3.705
onttrekking bestemmingsreserves	-928	-888	-846	-804
netto lasten	90.357	90.757	92.153	93.275
inzet reserves	-2.100	-1.400	-850	0
te dekken door watersysteem- en zuiveringsheffing	88.257	89.357	91.303	93.275
stijging (absoluut)	2.134	1.100	1.946	1.972
stijging (in procenten)	2,5%	1,2%	2,2%	2,2%

C2. Inzet reserves

De omvang van de algemene reserves per 1 januari 2021 is als volgt:

Taak	Stand per 1 januari 2021 (incl. VJR 2020)	Minimum omvang (basis: risico- inventarisatie)	Meer t.o.v. Minimumomvang
Watersysteembeheer	6.216.000	1.767.000	4.449.000
Zuiveringsbeheer	759.000	658.000	101.000
Totalen	6.975.000	2.425.000	4.550.000

Omvang risico's

Op basis van de recente actualisatie van de risico-inventarisatie is de minimale omvang van de reservepositie vastgesteld op rond € 2,4 miljoen. Dit is het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd.

Zie verder de toelichting bij de risicoparagraaf.

Watersysteembeheer

Het beleid is al een aantal jaren om de tariefstijging van het watersysteembeheer te egaliseren door inzet van de algemene reserve. De algemene reserve wordt hiervoor ingezet tot de minimumomvang (de benodigde weerstandsvermogen).

Tot en met 2019 was de reservepositie voldoende hoog om de lastenstijging te stabiliseren op 2%. Ingaande de MJR 2020 - 2023 was 2% niet meer mogelijk en kwamen we uit op 3% voor de hele periode. In deze MJR is dat licht gestegen. Dit is het gevolg van de uitbreiding van de formatie Mura ingaande 2021 met 4 fte en de extra geraamde kosten kwijschelding voor 2021 en 2022. Het beeld is verder gelijk aan de vorige MJR.

Zuiveringsbeheer

In ons Financieel Statuut is opgenomen dat de algemene reserve maximaal 10% van de omvang van de taak mag bedragen. Is de algemene reserve hoger dan de maximumomvang dan wordt het "overschot" in vier gelijke delen teruggegeven aan de belastingbetalers door het verlagen van de tarieven. De maximumomvang voor zuiveringsbeheer bedraagt rond € 4 miljoen. De stand van ca. € 0,8 miljoen ligt derhalve nog onder het maximum.

D. De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen

In juli 2018 is de kostentoedelingsverordening watersysteembeheer voor het laatst herzien. De verdeling over de categorieën ziet er als volgt uit:

Categorie:	
Ingezetenen	29%
Gebouwd	48,6%
Ongebouwd	22%
Natuur	0,4%

Eenheden

Voor het bepalen van de tarieven zijn niet alleen de kosten van belang ook de heffingsmaatstaven (het noemereffect) spelen een rol.

In deze MJR is voor de watersysteemheffing gebouwd uitgegaan van het jaarlijks stijgen van de WOZ-waarde voor 2021 van 4%, en voor de jaren 2022 t/m 2024 van 2,5%. De WOZ-waarde van alle gebouwde objecten bepaalt de totale opbrengst voor de watersysteemheffing gebouwd. Elk jaar gaan de gemeenten de waarde van gebouwde objecten opnieuw bepalen. Bij het opstellen van de begroting 2020 is uitgegaan van een te lage waardestijging. Dit betekent dat de verwachte stijging van de WOZ-waarde voor 2021 deels bestaat uit de extra stijging in 2020 en de verwachte stijging voor 2021 (4%).

In deze meerjarenraming is voorlopig uitgegaan van een extra daling van het aantal vervuilingseenheden als gevolg van de coronacrisis met 2% (2.700 ve) voor de bedrijven.

Gerekend is met de volgende eenheden:

		2020	2021	2022	2023	2024
Watersysteemheffing	Maatstaf					
Ingezetenen	Hoofdbewoner	180.300	180.800	180.900	181.000	181.100
Gebouwd (basis)	WOZ-waarde	€ 44,9 mrd	€ 47,9 mrd	€ 49,1 mrd	€ 50,4 mrd	€ 51,6 mrd
Gebouwd (buitendijks)	WOZ-waarde	€ 70 mln	€ 77 mln	€ 79 mln	€ 81 mln	€ 83 mln
Ongebouwd (basis)	Hectare	139.205	136.540	136.415	136.290	136.165
Ongebouwd wegen	Hectare	4.040	4.045	4.045	4.045	4.045
Ongebouwd (buitendijks)	Hectare	80	85	85	85	85
Natuur	Hectare	33.625	34.125	34.125	34.125	34.125
Verontreinigingsheffing	VE	5.000	6.425	6.425	6.425	6.425
Zuiveringsheffing	VE	542.300	538.700	538.900	539.100	539.300

Opmerking

Het aantal ingezetenen is niet gelijk aan het aantal inwoners van ons beheergebied. Dit kan betekenen dat ondanks een bevolkingskrimp een lichte stijging van het aantal ingezetenen (vooral meer eenpersoonshuishoudens) mogelijk is.

Het NBK heeft aangegeven dat het maken van een goede inschatting, rekening houdende met de gevolgen van de coronacrisis, voor 2021 en verder van de eenheden waarop de tarieven zijn gebaseerd voor deze MJR momenteel nog niet mogelijk is. In de nu gehanteerde eenheden is rekening gehouden met een daling van de vervuilingseenheden van 2% (2.700 ve) voor de bedrijven. Bij het opstellen van de begroting 2021 zijn er wellicht betere gegevens bekend. Denk hier met name aan de invloed van faillissementen op het aantal ve's. Bovenstaande heeft geen invloed op de totale opbrengst, maar zal wel leiden tot stijging van de tarieven door een lager aantal eenheden.

Belastingtarieven 2021 - 2024

We gaan uit van het voortzetten van de ingezette koers van kostenbeheersing.

De beeldvorming van het waterschap wordt voor een deel bepaald door de ontwikkeling van de tarieven. Grote schommelingen in de tariefontwikkeling zijn niet gewenst.

Onderkend moet wel worden dat we op met name de noemereffecten (het aantal eenheden waarop de tarieven zijn gebaseerd, bijvoorbeeld het aantal ingezetenen) geen invloed hebben.

Hierna worden per taak de verwachte kostenontwikkelingen en de tariefontwikkelingen tot en met 2024 aangegeven.

Meerjarenraming watersysteembeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024
Netto kosten	49.473	50.262	51.333	52.103
Bedrag voor onvoorzien	62	63	64	65
Kosten kwijtschelding	850	850	770	770
Onttrekking bestemmingsreserves	-928	-888	-846	-804
Netto lasten	49.457	50.287	51.321	52.134
Inzet algemene reserve	-2.100	-1.400	-850	0
Te ontvangen belastingopbrengst	47.357	48.887	50.471	52.134
Stijging in procenten	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%

Tarieven 2020 - 2024	Tarieven 2020	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024
Watersysteemheffing:					
ingezetenen	74,89	76,86	79,30	81,94	84,54
gebouwd (basis)	0,04933%	0,04756%	0,04792%	0,04825%	0,04865%
gebouwd (buitendijks)	0,01417%	0,01362%	0,01371%	0,01379%	0,01388%
ongebouwd (basis)	65,53	68,81	71,15	73,52	76,07
ongebouwd (wegen)	130,20	136,74	141,39	146,11	151,19
ongebouwd (buitendijks)	17,04	17,87	18,47	19,08	19,73
natuur	6,02	6,12	6,32	6,51	6,73
Verontreinigingsheffing	74,21	75,92	75,09	75,74	76,28

Meerjarenraming zuiveringsbeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024
Netto kosten	38.999	38.569	39.101	39.410
Bedrag voor onvoorzien	51	51	51	51
Kosten kwijtschelding	1.850	1.850	1.680	1.680
Netto lasten	40.900	40.470	40.832	41.141
Inzet algemene reserve	0	0	0	0
Te ontvangen belastingopbrengst	40.900	40.470	40.832	41.141
Stijging / daling in procenten	1,6%	-1,1%	0,9%	0,8%

Tarief 2020 – 2024	Tarief 2020	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024
Zuiveringsheffing	74,21	75,92	75,09	75,74	76,28

Doordat niet iedereen in dezelfde mate voor beide taken betaalt treden verschillen op in de lastenontwikkeling per categorie belastingbetalers. Hieronder wordt dit effect in procenten aangegeven.

Effecten tarieven op voorbeeldbelastingbetalers

	2021	2022	2023	2024
Gezin met een huurhuis	2,4%	0,0%	1,5%	1,4%
Gezin met een eigen woning	1,8%	0,8%	1,9%	1,9%
Gezin met een agrarisch bedrijf	4,7%	3,2%	3,2%	3,4%
MKB bedrijf	1,1%	1,4%	2,2%	2,3%
Industrieel bedrijf	2,1%	-0,8%	1,1%	0,9%
Natuur	1,7%	3,3%	3,0%	3,4%

Bij de voorbeeldbelastingbetalers zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd (basis 2020):

Gezin met een huurhuis: 3 VE

Gezin met een eigen woning: 3 VE, WOZ-waarde € 208.000

Gezin met een agrarisch bedrijf: 3 VE, WOZ-waarde € 416.000, 80 hectare landbouwgrond

MKB bedrijf: 10 VE, WOZ-waarde € 2.080.000

Industrieel bedrijf: 800 VE, WOZ-waarde € 10.400.000

Natuur: tarief per hectare

Over het algemeen volgen de tarieven de lastenontwikkeling per taak. De verschillen worden duidelijk bij onze “voorbeeldbelastingbetalers”.

Door veranderingen in de heffingseenheden (aantal ingezetenen, hectares ongebouwd etc.) treden onderling wel verschillen op. Hier speelt mee dat het aantal eenheden (hectares) bij ongebouwd jaarlijks afneemt. Bij de overige belastingcategorieën stijgt het aantal eenheden (WOZ-waarde, aantal ingezetenen). Bij een verlaging van het aantal eenheden, stijgt het tarief per eenheid.

Het aantal hectares watersysteemheffing ongebouwd is met ruim 2.600 gedaald. Dit komt vooral (2.000 ha.) doordat meer hectares ongebouwd aan WOZ-objecten is toegerekend. Gemeenten gaan soms vrij ruimhartig om met het toerekenen van ongebouwde oppervlakten aan gebouwde objecten. Denk aan een woonboerderij met een paar hectare grond. In het verleden corrigeerde het Noordelijk Belastingkantoor (NBK) deze - in onze ogen onterechte - toerekening. Vanaf 2019 is het niet meer toegestaan af te wijken van de door de gemeenten aangeleverde WOZ gegevens. De WOZ gegevens komen nu in een landelijke voorziening (LV-WOZ). Wijzigingen aanbrengen door derden (zoals het NBK) is niet meer mogelijk. We overleggen momenteel met de gemeenten over een groot aantal - in onze ogen - onterechte toerekeningen. Ook leidt het plaatsen van zonneweides op landbouwgrond tot een verlaging van het aantal hectares ongebouwd. Daarnaast is er een verschuiving van 500 ha. ongebouwd naar natuur als gevolg van gewijzigd grondverbruik. In de begroting 2020 was nog geen rekening gehouden met deze daling van de hectares ongebouwd. Hierdoor wordt het effect op de tarieven zichtbaar in het jaar 2021.

Het tarief ongebouwd stijgt naar verwachting in 2021 met 5,0% tegen een stijging van de taak watersysteembeheer van 3,2%. Dit is 1,8% hoger door een lager aantal hectares.

Door aanpassing van de kostentoedelingsverordening en daardoor de berekening te baseren op actuele gegevens kan het effect van bovenstaande verschuivingen worden verminderd.

Hierbij wordt nog opgemerkt dat deze tussentijdse kostentoedelingsonderzoek een technische aanpassing betreft, met als doel de hierboven geschetste scheefgroei tussen de categorieën gebouwd

en ongebouwd te repareren. Het aantal ingezetenen geeft een stabiel beeld en de categorie ingezetenen blijft derhalve ongewijzigd.

Het aanpassen van de kostentoedelingsverordening voor de begroting 2021 houdt planning technisch in dat de begroting pas kan worden behandeld in het AB van december 2020.

De WOZ-waarde van alle gebouwde objecten bepaalt de totale opbrengst voor de watersysteemheffing gebouwd. Elk jaar gaan de gemeenten de waarde van gebouwde objecten opnieuw bepalen. Bij het opstellen van de begroting 2020 is uitgegaan van een te lage waardestijging. Dit betekent dat de verwachte stijging van de WOZ-waarde voor 2021 deels bestaat uit de extra stijging in 2020 en de verwachte stijging voor 2021 (4%).

Voor het zuiveringsbeheer worden de kosten verdeeld op basis van het aantal vervuilingseenheden.

E. Weerstandsvermogen

De algemene reserves worden vooral gebruikt als algemeen weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd.

Het hebben van voldoende weerstandsvermogen stelt ons in staat financiële tegenvallers, zoals beschreven in de risicoparagraaf, op te kunnen vangen zodra ze zich voordoen.

Uitgangspunt is de omvang van deze reserves in overeenstemming te brengen met het in ons Financieel Statuut gebruikte uitgangspunt dat de reservepositie per taak ligt binnen de bandbreedte van het vastgestelde minimum en maximum.

Al een aantal jaren is ons beleid hierop aangepast. Het handhaven van reserves op het minimaal gewenste niveau, voor de taak watersysteembeheer, is nu het uitgangspunt.

In de tabel hieronder zijn de meest actuele gegevens verwerkt. Eerst wordt de actuele stand weergegeven, daarna het verloop van de stand over de meerjarenperiode. Jaarlijks wordt bij de begroting een concreet voorstel gedaan hoe om te gaan met de algemene reserves.

Omvang reserves

Volgens deze meerjarenraming ziet het verloop van de algemene reserves er als volgt uit:

Tabel verloop algemene reserves 2021 – 2024 (per 31/12)

	2021	2022	2023	2024
Watersysteembeheer	6.216.000	4.116.000	2.716.000	1.866.000
Onttrekking	-2.100.000	-1.400.000	-850.000	
Saldo per 31/12	4.116.000	2.716.000	1.866.000	1.866.000
				<i>Minimum 1.767.000</i>
Zuiveringsbeheer	759.000	759.000	759.000	759.000
Onttrekking/toevoeging				
Saldo per 31/12	759.000	759.000	759.000	759.000
				<i>Minimum 658.000</i>

2023 is het laatste jaar dat een deel van de kosten (€ 850.000) nog wordt gedekt door inzet van de algemene reserve. Daarna is de minimumpositie nagenoeg bereikt.

F. Risicoparagraaf

Onderdeel van de meerjarenraming is de risicoparagraaf.

De risicoparagraaf geeft een inventarisatie van de risico's waarvoor slechts gedeeltelijk maatregelen zijn en/of kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van het waterschap. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere toekomstige factoren. Aangezien deze onzekerheden niet vooraf te kwantificeren zijn, kan er geen voorziening worden gevormd.

Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd. De omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- de risico's;
- de weerstandscapaciteit (de algemene reserve).

De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn ondervangen. Reguliere risico's – risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn – maken geen deel uit van de risico's in het onderdeel weerstandsvermogen. Hiervoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen worden gevormd. Bij investeringsprojecten zijn de reguliere risico's onderdeel van de kostenraming die de basis vormt voor het aan te vragen investeringskrediet.

Wij hanteren voor het identificeren en kwantificeren van bedrijfsvoeringsrisico's een systematiek die het risico uitdrukt in de kans op optreden vermenigvuldigd met het gevolg, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar strategische, compliance (voldoen aan wet en regelgeving) of operationele gevolgen. Daarbij wegen we, indien mogelijk en van toepassing, ook het financiële aspect mee.

Met deze risicosimulatie hebben we bepaald dat het weerstandsvermogen circa € 2,4 miljoen moet zijn. De algemene reserve bedraagt per 31 december 2019 ca. € 10,4 miljoen (inclusief het resultaat 2019) en is derhalve ruimschoots toereikend voor de gesignaleerde risico's.

Als een crisis bijvoorbeeld als gevolg van een natuurramp of een terroristische aanslag zich voordoet, is het de vraag of Hunze en Aa's aansprakelijk kan worden gesteld voor de financiële gevolgen. Het waterschap zal in dergelijke gevallen hoogst waarschijnlijk over onvoldoende weerstandsvermogen beschikken om de financiële gevolgen te kunnen dragen. De verwachting is dat het Rijk bij een grote crisis zal bijdragen. Dit is bijvoorbeeld geregeld in de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen (Wts). Deze wet geeft regels over de tegemoetkoming in schade en kosten in geval van overstromingen door zoet water, aardbevingen en andere rampen en zware ongevallen. Waterschap Hunze en Aa's houdt geen rekening met disproportionele risico's bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit. Indien het weerstandsvermogen ontoereikend zou zijn voor de gevolgen van risico's kan de onbenutte belastingcapaciteit ter dekking worden ingezet, dit leidt tot tariefverhoging.

De laatste actualisatie vond plaats bij de jaarrekening 2019 (zie AB 24 juni 2020). Ten opzichte van de jaarrekening 2019 zijn in de paragraaf slechts kleine aanpassingen gedaan.

De belangrijkste **risico's** zoals die momenteel worden gezien betreffen, ingedeeld naar strategisch, compliance en operationeel:

STRATEGISCH

Omgevingsgerichtheid en imago

Onze omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl wij in essentie een op inhoud gerichte organisatie zijn en onze kerntaken vaak een lastig te meten of ervaren langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt. Er zal adequaat moeten worden ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen en het voldoende bewust zijn van de omgeving om bijvoorbeeld projecten te kunnen realiseren. Het heeft onze blijvende aandacht om dit verder te verbeteren.

Beschikbaarheid van ICT / informatievoorziening en de verwerking van persoonsgegevens

De ontwikkelingen in dit vakgebied gaan heel snel en grijpen diep in op de processen. De afhankelijkheid van ICT en van passende informatievoorziening maken de organisatie kwetsbaar. Adequate informatiebeveiliging, digitalisering en basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering en het voorkomen van datalekken. Ook de rechtmatige verwerking van persoonsgegevens heeft onze aandacht. Hiervoor zijn al maatregelen in uitvoering; ook de komende jaren zullen op dit gebied resultaten worden geboekt. Het uitvoeren van maatregelen “achteraf” sluiten we echter niet uit.

Beschikbaarheid van technologie

Het op de juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Voor de komende jaren ligt er daarnaast een grote opgave voor zowel de primaire als de regionale kerntaken. Hiervoor is kennis, kunde en capaciteit nodig die mogelijk niet voldoende in de organisatie aanwezig is. Technisch personeel kan in deze behoefte voorzien, maar het arbeidsaanbod is diffuus waardoor het lastig wordt te voldoen aan de toenemende technische vraagstukken. Deze afhankelijkheid van technologie en de geringe beschikbaarheid van technisch personeel geven extra risico. Het waterschap geeft in de komende periode dan ook vorm en inhoud aan een bijgestelde personeelsplanning (periode 2021-2024), met de bedoeling om goed en voldoende personeel te krijgen en te houden. We gaan er hierbij overigens uit van een stabiele formatie.

Samenwerking

We zoeken de samenwerking met andere waterschappen en met de gemeentes in ons gebied om onze doelen te realiseren. Hierdoor ontstaat een grotere bestuurlijke complexiteit én afstand tot het concrete proces. Een voorbeeld hiervan is de beoogde samenwerking in de waterketen. Indien deze onvoldoende tot stand komt, kunnen de besparingen die afgesproken zijn in het Bestuursakkoord Water niet gehaald worden. Zorgpunt hierbij is het besef van urgentie, maar ook de mogelijke wettelijke belemmeringen (zoals de btw en de vennootschapsbelasting).

Fonds Oude leidingen

Het Fonds Oude Leidingen maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling met waterschap Noorderzijlvest en is bedoeld voor het opruimen van oude en buiten gebruik gestelde persleidingen. Het fonds wordt gevoed via het rendement op het fonds. Het fonds wordt beheerd door Noorderzijlvest. Als de omvang van het fonds ontoereikend is dragen beide waterschappen naar evenredigheid bij in de kosten.

Aanspraken op externe garantstelling door derden

Voor de garantstelling voor een lening van verbonden partijen bestaat het risico dat het waterschap wordt aangesproken. Op dit moment hebben we enkel een garantstelling verstrekt op het doorlopende krediet ten behoeve van de Unie van Waterschappen en de huisvesting van de Unie.

Belastingsamenwerking: Noordelijk Belastingkantoor

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Noordelijk Belastingkantoor voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Noordelijk Belastingkantoor kent geen eigen vermogen.

ICT-samenwerking: Het Waterschapshuis

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Waterschapshuis voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Waterschapshuis kent geen eigen vermogen.

Aardbevingen

Ten gevolge van de aardbevingen kan schade ontstaan aan de bestaande infrastructuur. Ook voor de nieuw aan te leggen infrastructuur is het niet duidelijk welke maatregelen genomen moeten worden voor het aardbevingsbestendig bouwen. Naast een technisch risico, is er ook een financieel risico aan verbonden.

Veenkoloniale afvalwaterleiding (VKA)

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. Om dit geschil te beslechten is bij de rechter een oordeel gevraagd over deze kwestie. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Daarnaast heeft de rechtbank aangegeven dat het waterschap een redelijke termijn in acht moet nemen voor de overdracht van de VKA, zodat bedrijven hierop kunnen anticiperen. Derhalve eindigt op 1 januari 2022 het beheer en onderhoud voor het waterschap. Momenteel vinden gesprekken plaats met Groningen Seaports over een overname van de leiding. Tot 1 januari 2022 loopt het waterschap risico met betrekking tot de VKA. De risico's zijn tweeledig: op de eerste plaats is er het milieurisico van een lekkage van zout water en ten tweede is er een financieel risico in de vorm van reparatiekosten.

COMPLIANCE

Juridische procedures, schadeclaims en geschillen met aannemers

Ten tijde van het opstellen van de meerjarenraming 2021-2024 lopen een aantal juridische procedures en schade-claims die ertoe kunnen leiden dat het waterschap aansprakelijk wordt gesteld en tot betaling van deze financiële claims over moet gaan. De verschillende zaken bevinden zich in diverse stadia van de procedure (claims, beroep of hoger beroep). De procedures hebben betrekking op verschillende aansprakelijkheden zoals nadeelcompensatie, meerwerk of schade. Onze inschatting is vooral snog dat de procedures niet in ons nadeel zullen uitvallen.

Ontwikkelingen rondom Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en Poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS)

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

We staan in Nederland voor een grote opgave om de stikstofneerslag terug te brengen. In het voorjaar van 2020 heeft het kabinet daarom een aantal maatregelen aangekondigd die leiden tot een

vermindering van de stikstofuitstoot. De provincies zijn met het Rijk in gesprek om de aangekondigde maatregelen vorm te geven op een wijze die praktisch uitvoerbaar en juridisch houdbaar is. Om duurzaam perspectief voor natuur én economische ontwikkeling mogelijk te maken in Nederland blijven aanvullende stikstofreductiemaatregelen en middelen voor alle sectoren nodig. Voor de waterschappen is eind 2019 een noodwet opgesteld die ervoor moet zorgen dat de waterveiligheidsprojecten ondanks de strengere stikstofregels door kunnen gaan. De uiteindelijke verdere gevolgen van de PAS voor ons waterschap zijn nog onduidelijk.

Poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS) in relatie tot werkzaamheden Waterschap. Door PFAS is in Nederland vorig jaar veel onrust en onduidelijkheid ontstaan. Veel baggerwerkzaamheden en grondverzet kwamen hierdoor stil te liggen. De bestaande waterbodempkwaliteitskaart was niet meer geldig. Samen met waterschap Noorderzijlvest is de waterbodempkwaliteitskaart uitgebreid en is PFAS toegevoegd. De kosten zijn uit bestaande budgetten gefinancierd. Met de vernieuwde waterbodempkwaliteitskaart kunnen baggerwerkzaamheden en grondverzet weer uitgevoerd worden en zijn geen extra onderzoeken voor PFAS nodig.

OPERATIONEEL

Schade door inzet (nood)bergingsgebieden

Ondanks het feit dat ons watersysteem robuust is kan het in uitzonderlijke gevallen van extreme neerslagsituaties noodzakelijk zijn om (nood)bergingsgebieden in te zetten. In dit geval vindt er door het waterschap moedwillig een beheerste inundatie plaats van deze vooraf ingerichte gebieden. Op basis van afspraken die hierover zijn gemaakt in een schaderegeling zal de daarbij veroorzaakte schade door het waterschap vergoed moeten worden. Hiervoor is in 2010 door het dagelijks bestuur de “Beleidsregel schadevergoeding bergingsgebieden 2010” vastgesteld op grond van de door het algemeen bestuur vastgestelde “Procedureverordening schadevergoeding 2010”. De keuze voor (nood)bergingsgebieden is historisch ingegeven door een kosten- batenanalyse. Geconcludeerd is destijds dat inrichting en inzet van bergingsgebieden een bedrijfseconomisch voordeliger variant is dan het bouwen van (overgedimensioneerde) gemalen. De eventueel te maken kosten voor schade is derhalve een direct gevolg van de gemaakte keuze. Hoewel het hier feitelijk om kosten van beheermaatregelen voor een adequaat waterbeheer gaat, is gezien het (onvoorspelbare) karakter van deze post ervoor gekozen deze niet jaarlijks in de begroting (en daarmee in het tarief) op te nemen, maar onderdeel te laten zijn van de risicoparagraaf en de claim op het weerstandsvermogen. Naast inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden met een eigen vastgesteld vergoedingsregime kan het in uitzonderingssituaties noodzakelijk zijn, als de gehele capaciteit is benut, een ander gebiedsdeel aanvullend te inunderen. Gezien het feit dat dit niet is ingericht en gereguleerd met infrastructurele maatregelen, zal de schade naar verwachting hoger zijn dan bij inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden, de kans op noodzaak tot inzet is echter vele malen kleiner.

Toetsing primaire kering op aardbevingsbelasting

In 2016 hebben we een toets op de stabiliteit van de primaire kering met betrekking tot de aardbevingen uitgevoerd. De laatste stand van zaken is dat we geen schade van betekenis verwachten als gevolg van aardbevingen. We blijven het volgen maar gaan geen versterkingen op voorhand uitvoeren.

Toetsing regionale keringen

Het Masterplan Kaden zorgt ervoor dat de regionale kaden in ons beheergebied weer voldoen aan de hoogtenormen. Hiervoor is jaarlijks groot onderhoud nodig aan een deel van de kaden. De provincie

Groningen heeft in 2014 de uitgangspunten voor het toetsen van de regionale keringen vastgesteld. Uiterlijk 2023 hebben we alle boezemkeringen formeel getoetst (zoals bij de zeedijk), waarbij naast op hoogte ook wordt getoetst op: macro- en microstabiliteit, piping/heave, bekleding en dergelijke. Met de provincie Groningen zijn afspraken gemaakt over het vervolg van de beoordeling van de regionale keringen.

Per afgekeurd kadetraject zal er een verbetermaatregel worden uitgewerkt en als projectvoorstel aan het algemeen bestuur worden aangeboden. Intussen zijn voor de boezemkades bij het Winschoterdiep (en Rensel), de Pekel Aa, het Drents Diep en Tusschenklappen investeringen gedaan of opgenomen in de MJ. Daarnaast verwachten we binnen enkele jaren nog investeringen langs het Winschoterdiep (traject tussen Hoogezand en Winschoten).

Belastingopbrengsten

Door de economische situatie (denk aan faillissementen) kunnen de belastingopbrengsten en kwijtscheldingen zich anders ontwikkelen dan we in de begroting en meerjarenraming meenemen.

Gevolgen maatregelen naar aanleiding van het Covid 19 - Coronavirus

Wat eind 2019 begon als een mysterieus virus in de Chinese miljoenenstad Wuhan, heeft zich over de hele wereld verspreid. In februari 2020 zijn ook in Nederland de eerste besmettingen met het coronavirus gemeld. De periode hierna heeft dit virus zich snel uitgebreid over Nederland.

Om het virus zo goed mogelijk te bestrijden heeft het Kabinet maatregelen getroffen, waaronder het verbieden van bijeenkomsten van (grote) groepen mensen, diverse reisverboden en de sluiting van eet- en drinkgelegenheden en sport- en fitnessclubs, scholen en kinderdagverblijven. Inmiddels zijn deze maatregelen gedeeltelijk versoepeld, maar niet uit te sluiten is dat in de toekomst maatregelen weer worden verscherpt. Dit heeft een aanzienlijke impact op de economie en werkgelegenheid in zowel binnenland als het buitenland. De uiteindelijke gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet te overzien.

Onze organisatie heeft diverse maatregelen getroffen om de dienstverlening zo goed mogelijk doorgang te laten vinden. Net als alle waterschappen in Nederland zorgt waterschap Hunze en Aa's voor de instandhouding van de vitale waterinfrastructuur in Nederland. We blijven dijken inspecteren, het waterpeil beheren en afvalwater zuiveren. Zo houden we ons beheergebied droog en ons water veilig. Onze medewerkers werken zoveel als mogelijk vanuit huis en zijn voor onderlinge afstemming aangewezen op telefonie of digitale oplossingen. Voor al onze processen en werkzaamheden is onze ICT-infrastructuur van groot belang.

Wat de (financiële) consequenties van deze Coronacrisis zijn, zal pas in de loop van 2020 duidelijk worden. Het algemeen bestuur wordt middels voortgangsrapportages, en zo nodig extra informatie, op de hoogte gehouden. De uiteindelijke gevolgen voor ons waterschap zijn nu nog onduidelijk. De directie heeft passende maatregelen genomen c.q. zorgt ervoor dat passende maatregelen worden genomen om de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten te waarborgen. Ook blijven we onze liquiditeitspositie goed bewaken.

Daarnaast kunnen de operationele risico's bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden hiervan zijn het niet voldoen aan wet- en regelgeving (NBW of KRW), het niet op orde hebben van het watersysteem of niet nakomen van bestuurlijke afspraken (bijv. verwachtingen die gewekt zijn in het Waterbeheerprogramma of in de studie Droge Voeten 2050).

G. Investeringsprogramma

In deze meerjarenperiode wordt voor 2021 tot en met 2024 rekening gehouden met de kapitaallasten behorende bij een totaal investeringsvolume van netto € 60 miljoen (netto € 15 miljoen per jaar). Voor de jaren 2021 – 2024 is rekening gehouden met de voor die jaren geplande investeringsuitgaven volgens het huidige beheerprogramma 2016 – 2021. Dit betreft vooral KRW maatregelen. Hiervoor is door het algemeen bestuur onder andere een krediet van € 19,4 miljoen als programmafinanciering beschikbaar gesteld. Ook is rekening gehouden met de geplande investeringskosten van het nieuwe beheerprogramma 2022 – 2027.

Om voortgang in de werkzaamheden te houden wordt (gemiddeld) een groter bedrag dan € 15 miljoen in de werkplanning opgenomen. Dit betreft niet meer dan de op dit moment geplande projecten.

Hierdoor is het mogelijk bij vertraging in een project een ander project te kunnen starten. Zie hiervoor bijlage 1 van deze meerjarenraming: het Meerjareninvesteringsprogramma 2021– 2024.

Verder dient bedacht te worden dat de geplande investeringsvolumes niet geheel bestaan uit door de eigen dienst te maken infrastructurele werken, maar ook uit bijdragen aan derde partijen die infrastructurele werken realiseren, zoals de Provincies en de herinrichtingscommissies.

H. Financiering

De investeringen van ons waterschap worden gefinancierd middels totaalfinanciering met langlopende geldleningen, kort geld en eigen vermogen. De financieringsbehoefte wordt bepaald door het zogenaamde financieringstekort. Het financieringstekort is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en het saldo van de langlopende geldleningen en het eigen vermogen. Het financieringstekort wordt, rekening houdende met de regels van de Wet Fido, deels gedekt door kort geld en deels door langlopende geldleningen. Uiteraard wordt hierbij ook rekening gehouden met de marktomstandigheden. De financieringsbehoefte tot eind 2024 bedraagt € 70 miljoen en zal in de loop van de meerjarenperiode worden ingevuld.

Bijlage

Meerjarenraming 2021 – 2024

MJI 2021 - 2024

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2021 - 2024

Categorie A - Projecten waar reeds besluitvorming over heeft plaatsgevonden
 Getoond worden de geplande uitgaven van reeds beschikbaar gestelde kredieten.

	Omschrijving / projectnaam	2021	2022	2023	2024
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
230	Aanleg Meerstad			2.400.000	
246	Westerwoldse Aa				58.232
413	Realiseren overstromingsvlakte Hunze			310.488	
500	Masterplan Kaden	4.750.000	800.578	455.217	2.179.597
	Subtotaal	4.750.000	800.578	3.165.705	2.237.829
	Programma Watersystemen				
076	Herinrichting midden Groningen			8.907	
115	Landinrichting Laaghalen	449.241			
184	Landinrichting Odoom				241.981
208	Uitvoering waterplannen				1.193.490
314	Stedelijke wateropgave	35.000			
417	Verdrogingsbestrijding	46.500		76.500	389.893
604	HIR Oude Veenkoloniën			209.300	
707	Duurswold Noord			689.053	
708	UPDA	54.700	32.462		
740	Natuurvriendelijke oevers	1.193.931	141.900	910.000	307.000
741	Vispassages	250.000			
742	Maatregelen waterlichaam Drentsche Aa	1.125.000	150.000	599.704	
744	Maatregelen waterlichaam Hunze	250.000	1.350.000		
745	Maatregelen waterlichaam Zuidlaardermeer	500.000	1.292.000	3.300.000	
773	DAW bijdrage regionale regeling	434.931	61.733		
799	Trommelzeven RWZI's Gieten en Assen	5.786			
822	Kadetraject Tjuchem	125.000			
837	Slibbuffer RWZI Gieten	100.000			
	Subtotaal	4.570.089	3.028.095	5.793.464	2.132.364
	Programma Organisatie				
751	Vervanging onderhoudsbeheersysteem	6.000			
796	BGT 2e tranche	100.000			
810	Zonnecarports parkeerterrein	555.000			
811	Duurzaamheid nog in te vullen	18.903			
833	Financieel systeem/projectadministratie	200.000			
	Subtotaal	879.903	0	0	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	10.199.992	3.828.673	8.959.169	4.370.193

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJ) 2021 - 2024

Categorie C - Nieuwe projecten die overeenkomstig de lijn van onderhoud en beheer als normale vervangingen / aanpassingen gelden en beheersmatige investeringen die elk jaar in één keer ter besluitvorming worden voorgelegd bij het aanbieden van de begroting

	Omschrijving / projectnaam	2021	2022	2023	2024
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
602	Vervanging hekwerk zeedijk	50.000	50.000	50.000	50.000
692	Herprofileren boezemkades	550.000	550.000	550.000	550.000
718	Groot onderhoud zeeobjecten	250.000	250.000	250.000	250.000
	Subtotaal	850.000	850.000	850.000	850.000
	Programma Watersystemen				
426	Baggeren stedelijk gebied	225.000	225.000	225.000	225.000
467	Groot onderhoud stuwen	200.000	200.000	200.000	200.000
496	Groot onderhoud sluizen	250.000	250.000	250.000	250.000
647	Schouwbare schouwsloten	30.000	30.000	30.000	30.000
688	Cultuurhistorisch erfgoed	200.000	315.000		
700	Baggeren stedelijk gebied Groningen	200.000	200.000		
716	Baggeren Ruiten Aa en Bourtanger kanaal	50.000			
750	RWZI's groot onderhoud	750.000	820.000	700.000	820.000
758	Versterken boezem- en kanaaloevers oeverfixaties	500.000	500.000	500.000	500.000
760	Vervangen diverse beschoeiingen	500.000	500.000	500.000	400.000
761	Oplossen knelpunten landelijk gebied	250.000	250.000	250.000	250.000
762	Stedelijk waterbeheer	100.000	100.000	100.000	
763	Vervangen daken werkplaats Veele	247.000			
764	Onderhoudsmachines	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000
775	Vervanging bellenbeluchting zuiveringen		184.000	609.000	294.000
784	Aanpassing BOS HW		100.000		
801	Vervanging telemetrie onderstations kwantiteit	100.000	100.000	100.000	100.000
802	Vervanging telemetrie onderstations kwaliteit	100.000	100.000	100.000	100.000
821	Aanpassing RGM	302.500			
832	Energiezuinige maatregelen Veele	200.000			
836	Persleiding vervangen				462.500
837	Slibbuffer RWZI Gieten	100.000			
853	Veiligheid sluizen Termunterzijl	350.000			
860	Baggeren Termunterzijldiep	500.000			
862	Kadeverbetering zuidzijde Zuidlaardermeer			400.000	
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	205.000	420.000	380.000	555.000
865	Bijdrage gemalen Drentsche Hoofdvaart	175.000	140.000	115.000	135.000
866	Bijdrage Stieltjeskanaalsluis		50.000		
870	Zuiveringen civiel op norm brengen	300.000	300.000	300.000	300.000
	Subtotaal	7.034.500	5.984.000	5.959.000	5.821.500
	Programma Organisatie				
721	Lokaliseren en inmeten eigen kabels	10.000			
738	Aanschaf laboratoriumapparatuur	200.000	200.000	200.000	200.000
778	ICT investeringen	390.000	1.190.000	340.000	340.000
793	Uitbreiding open info portaal	30.000	30.000	20.000	20.000
794	Basis registratie ondergrond	40.000	30.000	10.000	10.000
795	Geo Info & Metadata	30.000	30.000	20.000	20.000
833	Financieel systeem/projectadministratie		300.000		
839	Beheer BGT	70.000	70.000	50.000	50.000
	Subtotaal	770.000	1.850.000	640.000	640.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	8.654.500	8.684.000	7.449.000	7.311.500

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2021 - 2024

Categorie E 1 - Nieuwe projecten waarvan de kredietvoorstellen in de loop van 2021 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2021	2022	2023	2024
		Investing	Investing	Investing	Investing
	Programma Veiligheid				
757	Versterken boezemkades Tusschenklappen	750.000	2.100.000	200.000	
	Subtotaal	750.000	2.100.000	200.000	0
	Programma Watersystemen				
624	Vervanging en vergroting WKK Scheemda	500.000	1.250.000		
710	Oeverfixatie Bareveld	140.000			
724	Vervanging en vergroting WKK Assen	250.000	1.880.000		
749	Renovatie RGM's	570.000	570.000	570.000	570.000
799	Trommelzeven RWZI's Gieten en Assen	780.000	2.979.000		
812	Watersysteem Hunze BHP 2022-2027	500.000	1.191.000	4.090.000	4.847.000
845	Duurzaamheidsmaatregelen coalitieaccord	700.000	700.000		
861	Baggeren Mussel Aa kanaal	150.000	1.050.000		
	Subtotaal	3.590.000	9.620.000	4.660.000	5.417.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	4.340.000	11.720.000	4.860.000	5.417.000

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2021 - 2024

Categorie E 2 - Nieuwe investeringen waarvan de kredietvoorstellen na 2021 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2021	2022	2023	2024
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
243	WB21 maatregelen			45.000	
	Subtotaal	0	0	45.000	0
	Programma Watersystemen				
314	Stedelijke wateropgave			816.451	
680	Duurswold				4.054.386
753	Vervanging online metingen		150.000	150.000	
816	Natuurvriendelijke oevers BHP 2022-2027			100.000	100.000
874	Verbeteren oevers en moeraszones				500.000
875	Toetsing NBW-norm toekomstig watersysteem				200.000
	Subtotaal	0	150.000	1.066.451	4.854.386
	Programma Organisatie				
828	Verkiezingen 2023			400.000	
	Subtotaal	0	0	400.000	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	0	150.000	1.511.451	4.854.386
	Totaal generaal categoriën:	23.194.492	24.382.673	22.779.620	21.953.079
	Per programma:				
	Programma Veiligheid	6.350.000	3.750.578	4.260.705	3.087.829
	Programma Watersystemen	15.194.589	18.782.095	17.478.915	18.225.250
	Programma Organisatie	1.649.903	1.850.000	1.040.000	640.000
	Totaal per programma:	23.194.492	24.382.673	22.779.620	21.953.079